

Licht voor de wereld

Ledevaartkerk Chaam, zondag 10 oktober 2021

Ds. Sara Dondorp

Eerste lezing OT: Exodus 13:17-22

Tweede lezing NT: Johannes 8: 12-20

Inleiding

We lezen verder uit het evangelie naar Johannes. Vorige week kwamen we een anonieme vrouw tegen die door de Schriftgeleerden werd beschuldigd van overspel. De Schriftgeleerden en Farizeeën wilden Jezus betrappen op een onjuiste interpretatie van de wet van Mozes. Deze vrouw moet gestenigd worden, vonden ze. Jezus antwoordde met de inmiddels bekende uitspraak: "Wie zonder zonde is, werpe de eerste steen!" Allen dropen ze af. De vraag die hieraan ten grondslag ligt is: wat is uiteindelijk rechtvaardig? Vandaag lezen we verder. Waarop is rechtvaardigheid gefundeerd? Recht, in Bijbelse zin, is gegrond op vreze voor de Eeuwige. Daarover zegt Jezus: "Ik ben het licht voor de wereld." Licht voor de wereld is vanmorgen het thema. In de tekst worden tegenstellingen scherp aangezet. Het is daarbij goed, te bedenken dat ten tijde van dit evangelie de controverse tussen synagoge en Johannesgemeente groeide. Misschien vergelijkbaar met de kloof tussen katholieken en protestanten 500 jaar geleden. Intussen denken we wel anders over verschillen en overeenkomsten. We beginnen met een gedeelte uit het boek Exodus. We vallen midden in het verhaal van de bevrijding uit Egypte. Het volk Israël is gevlucht, ze zijn onderweg naar de Rietzee. De Eeuwige gaat het voor als gids. 's Nachts is dat te zien als een lichtende vuurzuil.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Soms hoor je mensen compleet langs elkaar heen praten. Weliswaar in dezelfde taal, maar vanuit verschillende werelden. Meestal hebben mensen niet eens door wat er aan de hand is. Allebei de kanten blijven hangen in hun eigen denkwereld. Een heel bekend voorbeeld betreft koningin Marie Antoinette. Om haar uit te leggen waarom het volk opstandig was, werd haar verteld dat de mensen geen brood meer hadden. Marie Antoinette, die in rijkdom en overvloed was opgegroeid antwoordde verbaasd: "Waarom eten ze dan geen brioche?" Een situatie waarbij er volstrekt niets te eten was kon zij zich absoluut niet voorstellen. Helaas horen we dat soort gesprekken steeds vaker. De toeslagenaffaire is er een schrijnend voorbeeld van. Binnenkort wordt er in Glasgow weer een klimaatop gehouden. Ook dat is een thema waarbij er werelden van verschil zijn. Ongetwijfeld weet u zelf nog wel meer voorbeelden. Mensen leven in hun eigen bubbel, zeggen we tegenwoordig. Mensen beleven de werkelijkheid vanuit hun eigen perspectief. Dan kan het steeds moeilijker worden je voor te stellen dat de wereld er voor anderen helemaal anders uit kan zien.

In het evangelie staan ook twee werelden tegenover elkaar. De Farizeeën vertegenwoordigen de gevestigde orde. Mensen die een positie hebben en die niet kwijt willen raken. In hun wereldorde hebben de Romeinen het voor het zeggen.

Om in die wereld staande te blijven, moeten ze wel rekening houden met de Romeinse orde. Van het geld dat pelgrims in de tempel binnen brengen gaat er in de praktijk relatief veel naar Rome. Of naar hoogwaardigheidsbekleders in naam van Rome. Frappant is dat dit gesprek plaats vindt in de schatkamer. De plek waar het Romeinsgezinde tempelbeleid zichtbaar wordt. Je zou misschien wel kunnen zeggen: Wat Marie Antoinettes brioche was voor de Franse Revolutie is de schatkamer van de tempel in Jezus' tijd. Hier wordt een financieel beleid uitgevoerd dat niets meer te maken heeft met barmhartigheid, met oog voor de wees, de weduwe en de vreemdeling, met goddelijk mededogen voor de onderdrukten. Deze Farizeeën bewaken de letter van de wet van Mozes zolang deze maar binnen de lijnen van Rome te passen is. Voor ons begrip is dat misschien nog het beste te vergelijken met mensen die in de Tweede Wereldoorlog de nazi's volgden.

Historisch gezien waren het overigens de Sadduceeën die in de tempel de Romeinse wetten volgden. De Farizeeën hadden net zo'n hekel aan het tempelpersoneel als Jezus en zijn volgelingen. De evangelieschrijvers hebben ze op één hoop gegooid. Toen zij schreven, was de tempel al verwoest. Waar het om gaat is het onderscheid tussen die werelden. De wereld van de macht en de wereld van het licht.

Jezus zei dit in de schatkamer van de tempel waar hij onderricht gaf. Het staat er bijna in een tussenzinnetje. Die Farizeeën zullen dat vreselijk gevonden hebben. Midden in hun administratieve en financiële centrum staat Jezus te vertellen dat zij het helemaal niet begrijpen. Zij, die zichzelf zien als de hoeders van Gods wet! Staat die daar te beweren dat hij zelf het licht voor de wereld is. Wat denkt zo'n man wel! Vanuit hun perspectief is het verschrikkelijk arrogant wat Jezus zegt. Wat hij zegt klinkt als 'Ik heb gelijk en jullie niet'. En als ze doorvragen, zegt hij "U kent mij niet." Hoe ze daarop reageren krijgen we niet rechtstreeks te horen. Wel staat er dan dat niemand Jezus greep of arresteerde. Blijkbaar zouden ze dat wel willen, maar was de tijd nog niet rijp.

Op het eerste gehoor klinkt die uitspraak inderdaad aanmatigend. "Ik ben het licht voor de wereld." Of Jezus dat letterlijk zo gezegd heeft, is misschien de vraag. Ik stel me hem toch meer bescheiden voor. Maar de evangelist heeft het niet voor niets zo opgeschreven. Hij wil met deze formulering de messiaanse boodschap overbrengen. In het Johannesevangelie komt vaker de uitspraak 'Ik ben' voor. De evangelist legt Jezus deze woorden in de mond om duidelijk te maken wat de betekenis van Jezus voor mensen is. 'Ik ben' is de naam waarmee God zich aan Mozes bekend maakte. Jezus maakt hiermee zijn verbondenheid met de Eeuwige voelbaar. "Ik ben het brood des levens", zei hij eerder. "Ik ben de goede herder", zegt hij even verderop. "Ik ben het licht voor de wereld", zegt hij hier. Jezus zegt dat niet om zichzelf groot te maken, hij zegt het nadrukkelijk in verbondenheid met God de Vader. Jezus spreekt vanuit en namens God de Vader, dáárom is zijn oordeel betrouwbaar. God de Vader, God de Schepper, die licht bracht in de duisternis. De duisternis van een chaotische en rechteloze wereld. Zonder die God is de wereld donker en duister, zegt Jezus.

Vanuit zijn betrokkenheid bij de Vader staat Jezus voor Licht. Misschien zou je dat zo kunnen uitleggen: Door Jezus schijnt het licht van de Eeuwige op de wereld. Jezus

laat zijn licht schijnen op diegenen die God nodig hebben, diegenen die door de machten der wereld juist niet gezien worden. In de taal van de Bijbel: wees, weduwe en vreemdeling. In onze taal misschien: vluchteling, dakloze, slachtoffer, al die mensen die niet mee komen in onze prestatie maatschappij. Het licht van de Eeuwige schijnt daar waar het donker is. Dit licht dat ooit het volk Israël voorging als een baken in de nacht. Jezus weet zich verbonden met dat licht. Hij zegt hier niet dat hij zelf het licht is, maar hij verwijst verder. Hij verwijst naar zijn Vader die hem gezonden heeft. De Farizeeën vertrouwen Jezus niet. Ze erkennen zijn band met de Vader niet. God de Vader kunnen we immers niet concreet zien. Of God de Moeder, zouden we tegenwoordig ook kunnen zeggen. Maar ook als we God Moeder noemen, kunnen we haar niet zien. Niet als tastbare persoon. Alleen indirect als Goddelijk licht. Is dat Goddelijke licht concreet te erkennen of ervaren? Blijkbaar kunnen de Farizeeën dat niet. Of willen ze dat niet. Zo blijven ze langs elkaar heen praten. Zij blijven de wet verdedigen. De papieren wet, of wat daar van over blijft binnen de lijnen van Rome. Jezus spreekt over het vertrouwen van de Eeuwige. De God die zich heeft laten kennen met de naam 'Ik ben', de God die als een vader of een moeder voor mensen wil zijn. De barmhartige en medemenselijke kant van God. God die mensen in het licht wil zetten.

Waar Jezus over spreekt is een heel andere wereld dan de wereld waarin de tempeldienaren leven. Een wereld die misschien niet makkelijk te begrijpen is. Of misschien kan ik beter zeggen: een wereld waarin het niet over begrijpen gaat. Begrijpen hoort misschien vooral bij die andere wereld. Bij de wereld van papieren wetten. De wereld van de macht van Rome. Het Licht van de Eeuwige, waar Jezus over spreekt kunnen we voelen, als we er voor open staan. We kunnen er van zingen, het kan ons verwarmen. We mogen eraan deelnemen in brood en wijn, met elkaar samen. En misschien kunnen we het ervaren. Telkens als we in het donker een sprankje licht opvangen.

Amen